
Memento mori

Michiel de Leeuw

Het grootste taboe in het ziekenhuis is de dood. Veel patiënten en nog meer artsen beschouwen de dood als een extreme vorm van ziekte, die daarom koste wat kost bestreden moet worden. Dat 'koste wat kost' dreigt inmiddels te veel te gaan kosten, nu ook in financiële zin. Dit geldelijke aspect maakt de discussie over te lang doorbehandelen wel wat troebel. Maar misschien is het ook een blessing in disguise. Want de reflectie over doorbehandelen in de laatste fase van het leven krijgt er een impuls door, die hard nodig was.

Te vaak wordt het levenseinde gemedicaliseerd, zoals recent nog Margriet van der Kooi betoogde in Trouw. Omdat de echte vragen uit de weg worden gegaan. Hoe sta ik in het leven? Hoe kijk ik aan tegen de dood? Hoe neem ik afscheid? Wat vind ik echt belangrijk? Wat moet ik accepteren? Trage vragen die veel te weinig gesteld worden.

Ik bemerk bij artsen en patiënten een schroom om het einde ter sprake te brengen. De patiënt wil graag leven en de arts wil zijn patiënt niet teleurstellen of z'n eigen machteloosheid niet onder ogen zien. Arts en patiënt houden elkaar zo soms in gijzeling. Heel begrijpelijk, daar niet van. Maar hoe meer we kunnen, hoe meer we willen. Terwijl dat niet altijd goed voor ons is.

Zelfs de belangrijke en terechte vraag of iemand in geval van een hartstilstand wil en moet worden gereanimeerd, wordt vaak omzeild. Want artsen vinden het lastig om hierover te beginnen en patiënten voelen zich er vaak door overvallen. Terwijl reanimatie meestal tot mislukken gedoemd is, met alle ellende van dien.

Ik merk dat ik hier in mijn ziekenhuis steeds vaker tegenaan loop: we verhinderen dat iemand sterft, maar kunnen hem ook niet noemenswaardig opknappen. De patiënt komt daardoor in een soort niemandsland. En als hij er dan toch nog onverwachts tussenuit knijpt, wordt er nog geroepen om een obductie. Of wordt zelfs, zoals onlangs, de officier van justitie ingelicht, want was deze 92-jarige met zijn gebroken heup na een val wel een natuurlijke dood gestorven? Hoe tragisch ook, deze dood was natuurlijk wel natuurlijk, want naar onze natuur zijn wij sterfelijk. Het is, zoals bekend, de enige zekerheid in het leven. Behalve in het ziekenhuis.

Hier valt dus nog veel te winnen. Mensen moeten nadenken én praten over levensvragen, en over het ondenkbare: hun eigen dood. Want de dood is uiteindelijk ons aller bestemming. En van uitstel komt geen afstel. Dit hadden de oude Romeinen al goed begrepen met hun motto memento mori. Gedenk te sterven. Want dat helpt bij het leven, ook het laatste stukje daarvan.

Michiel de Leeuw is geestelijk verzorger in het Diaconessenhuis Leiden